

Райнер КІРШ

ПОДАРОВАНИЙ ДЕНЬ, або МАЛЕНЬКА ЛІЛОВА ТУМАННІСТЬ

Було вісімнадцяте листопада, біля п'ятої години дня, коли у лівому кутку під стелею я побачив маленьку лілову туманність, вона була кругла, майже вдвічі більша за футбольний м'яч і всередині ліловіша, ніж зовні. Я саме різав на кухні цибулю для салату з перцем. І, претерши очі, побачив туманність уже праворуч. Здавалось, вона трохи видовжилася. Я подумав, чи не подзвонити своєму приятелю, відомому окулісту доктору Оккулю, але не став цього робити і сів до письмового столу. Директор міської електростанції замовив мені пісню, де мали бути рядки:

Мов троянда розпашась
Ця електростанція!

Їх склала його подруга, яка потайки писала вірші. «Якщо вийде хороша пісня, з мене тисяча марок, два роки світло і газ безкоштовно і ангурська кішка», — пообіцяв директор. Отже, для початку мені потрібна була рима на «електростанцію». Я написав:

дистанція
долаю вранці я.

І вже ладен був знову все закреслити, коли хтось за мною сказав пошепки з саксонською вимовою:

— Інстанція...

Мій робочий стілець обертається, і я зразу кругонув його назад. У кріслі для відідувачів із зручною високою спинкою сиділа Маленька лілова туманність. Можливо, вона не сиділа, а зависла над ним, в усякому разі вона витягнулась у довжину, а її нижня третина вигнулася. Я вирішив подзвонити іншому своєму приятелю, відомому психіатру професору Баст-Зейделю, але згадав, що робочий день уже скінчився, і сказав:

— Спасибі за риму, але звідки у вас саксонська вимова?

— Та звідки ж, — промовила Маленька лілова туманність. — Прислухаюсь, як тут говорять люди.

— То ви вже давно в наших місцях? — запитав я.

— Три години, — відповіла Маленька лілова туманність. — Хіба цього не досить?

— Це як подивитися, — сказав я. — Чи не бажаєте часом коньяку?

— Ні, але ви спокійно можете випити, — відповіла Маленька лілова туманність.

Я налив собі коньяку, зробив ковток і сказав:

— Пробачте, але обставини змушують мене бути невічливим.

— Нічого, прошу, — заохотила мене Маленька лілова туманність.

— Справа в тому, — почав я і відпив ще ковток, — що я сумніваюсь у вашому існуванні.

— Існуванні? — повторила Маленька лілова туманність. — У вас часом немає словника?

— Я хочу сказати: я думаю, що вас немає, — пояснив я.

— Он воно що, — промовила Маленька лілова туманність і заговорила з правильною німецькою вимовою. — Це нічого, адже ви однаково розмовляєте зі мною. Зрештою, ви поет. Вам потрібна рима на «електрику»?

— Я, певне, розмовляю з самим собою. Тобто зі своєю уявою, — висунув я припущення. — Але якщо у вас є рима на «електрику», то давайте її скуди.

— «Белл етика», — сказала Маленька лілова туманність.

— Непогано для початківця, — похвалив я. — Але що має значити «белл»?

— Доктор Белл, винахідник телефону. Ви його не знаєте? Його гравюрний портрет висить у вашому коридорі. Może, ви вважаєте, що цю риму важко застосувати?

— Саме так я і вважаю, — сказав я.

Маленька лілова туманність стала блідо-рожевою, знов ліловою і прошепотіла:

Без світла і електрики

Нема, — сказав Белл, — етики!

Але це, — продовжила вона, — ви і самі могли б придумати. Перейдемо до справ.

— Охоче, — відказав я. — Справа в тому, що я сумніваюсь у вашому існуванні.

— Який ви нудний! — сказала Маленька лілова туманність. — Знаєте, візьміть-но тенісний м'ячик — з тих, що лежать у другій шухляді праворуч знизу. Ви добре граєте в теніс?

— Так же добре, як ви віршуєте, — відповів я зі злістю і взяв найстаріший м'яч. — А тепер що?

— Тепер прицільтесь і киньте в мене, — сказала Маленька лілова туманність.

— З усієї сили? — запитав я.

— Як вам хочеться, — відказала Маленька лілова туманність. — Головне, щоб попали. Я стану круглою, щоб вам було легше.

Я замахнувся і, кинувши як тільки міг точно, влучив у її темну лілову середину. Почекав три секунди — м'яч не повертається. Замість нього на килим скотилася чорнувата кулька, від якої тхнуло паленою гумою.

— Що це? — запитав я і подумав, чи не подзвонити Баст-Зейделю додому.

— Ваш тенісний м'ячик, — відповіла Маленька лілова туманність. — Я хотіла обернути його в часі, щоб він знов був новий та білий, але не розрахувала сили і спалила його. Однак тепер ви, сподіваюсь, вірите, що я існую, і ми можемо перейти до діла, тобто до подарунка.

— До подарунка? — здивувався я. — Не розумію.

— Ну, до дня, — пояснила Маленька лілова туманність. — Хіба складання віршів — не важка робота?

— Безсумнівно, — підтвердив я.

— І вам треба на це багато часу, а на хороші вірші, мабуть, ще більше, ніж на погані та посередні? — запитала Маленька лілова туманність.

— Ясна річ, — відповів я. — Погані можете писати навіть ви.

— Отже, — сказала Маленька лілова туманність, — якщо на хороші вірші потрібно більше часу, хороших віршів мало, тому публіка звикла до поганих та посередніх. І вона хоче саме того, до чого звикла. Але ж гроші вам треба заробляти?

— Обов'язково, — сказав я, — адже, щоб писати вірші, мені потрібні папір, друкарська машинка, крісло для відвідувачів, коньянк і салат з перцем.

— Тож для того, щоб мати змогу писати хороші вірші, вам інколи доводиться писати й такі, де «електростанція» римується з «інстанцією», і на хороші вірші вам залишається ще менше часу, — підсумувала Маленька лілова туманність.

— На жаль, — ствердив я, — але що робити?

— Прийняти від нас у подарунок день, — сказала Маленька лілова туманність.

Цієї миті розчинилися двері і в кімнату зайшла гарна дівчина в чорних вельветових штанях і чорному пальті з каптуром.

— У вас були незамкнуті двері, а дзвінок, здається, не працює, — вибачилась вона. — Можна зайти?

— Ви уже зайшли, — відповів я. — Чи не хочете роздягнутися і сісти?

Дівчина відкинула каптур, так що стало видно її шовковисте довге чорне волосся, розстебнула пальто і попрямувала до крісла для відвідувачів. Десь за метр до нього вона зупинилась, пробурмотіла щось незрозуміле, скрикнула: «Hi!» — і прожогом вискочила з кімнати. Зразу ж після цього почувлось, як гупнули двері квартири і під'їзду.

— Дуже гарна дівчина,— сказав я і причинив двері до кімнати.

— Авжеж, авжеж,— промурмотіла Маленька лілова туманність. — Отже, ми пропонуємо вам день, тобто двадцять чотири години.

— Ви прогнали її,— сказав я сумно.

— Що робити,— відповіла Маленька лілова туманність,— зрештою, лякатися мене безглаздо. Вам треба тільки сказати, коли ви хочете одержати день і що ви з ним робитимете. Я навідаюсь завтра об одинадцятій.

Вона зробилася дуже довгою і зникла, як мені здалось, через телевізійну розетку.

Я приліг на софу і, мабуть, заснув, у всякому разі прокинувся, коли було хоч в око стрель темно і розривався дзвінок. Я відчинив — за дверима стояла дівчина в пальті з каптуром. Я запросив її зайти і, коли заносив із кухні салат з перцю, хліб і сир, помітив як вона вимкнула телевізор. Ми попоїли, я налив коньяк і сказав:

— За ваше здоров'я!

— Я знаю, що вже пізно,— сказала дівчина і зашарілася,— але професор Баст-Зейдель каже, що допомогти мені можете тільки ви.

— Мій друг Баст-Зейдель — великий психіатр,— сказав я. — Сподіваюсь, ви не хворі?

— Про це я і хотіла в нього спитати,— відповіла дівчина,— але його викликають телеграмою в Китай, там одній високопоставленій особі кожен день о дванацятій вважаються чорні кішки, і сьогодні ввечері йому ще треба навчитися їсти паличками.

— Ага,— сказав я. — А що ж з вами?

— Це жахливо,— почала дівчина зі слізами на очах,— сьогодні я бачила у вашому кріслі для відвідувачів Маленьку лілову туманність.

— Звичайно, я мав би познайомити вас, але ви така вродлива, що я забув це зробити,— вибачився я.

— То ви стверджуєте, що тут дійсно була та туманність? — запитала дівчина.

— А що ж іще,— ствердив я,— у мене з нею була серйозна розмова. До речі, бачите, секундна стрілка електричного годинника на стіні біжить у зворотному напрямку? Це, напевно, також її робота.

— А кольори у вашому телевізорі теж, звичайно, вона поплутала? — скрикнула обурено дівчина.

— Цього вона зробити не могла,— заперечив я. — У мене чорно-білий телевізор.

— Ах, так! — вигукнула дівчина і, підбігши до телевізора, увімкнула його. — А це що?

На екрані зеленуваті ковбої під малиновими деревами збивали пострілами один з одного блакитні капелюхи.

— Цього я не розумію,— здивувався я.

— Ви все дуже добре розумієте,— залементувала вона, схлипуючи,— але ви смієтесь з мене! Що ж, я піду!

— Ви не зробите цього,— затримав я її. — Адже Баст-Зейдель просив, щоб я допоміг вам. Правда, я не знаю, як,— мабуть, через те, що мені хочеться обійняти і поцілувати вас.

— Так зробіть це,— сказала дівчина,— якщо вам не заважає те, що я — подруга директора електростанції і у вільний час складаю нісенітні віршики. Я обняв її і, поцілувавши, запитав:

— Тепер краще?

— Трохи,— відповіла дівчина. — А звати мене Констанца.

— Це значить «постійна», — зауважив я,— а тому я зараз замкну двері, відключу дзвінок і увіпхну телефон у холодильник. Згоди?

— Хіба я можу перечити,— зітхнула Констанца. — Адже я хочу одужати.

Наступного ранку Констанца приготувала сніданок і пішла на роботу, а я надрукував дві строфі пісні. Раптом хтось щосили загрюкав у двері. Я відчинив і побачив директора електростанції.

— Цього я від вас ніяк не сподівався! — загорлав він і, вскочивши до кімнати, упав у крісло для відвідувачів. — Ніяк!

— Наскільки я розумію, мова йде про вашу подругу? — запитав я ввічливо. — Чи не бажаєте випити?

— Подругу? — вигукнув він, відсапуючись. — Ви її знаєте? Звичайно, мова не про неї, а про п'ятсот тисяч кіловат!

— Он як, — сказав я і замовк.

— Мій комп'ютер показує, що ви їх учора витратили, — шаленів директор, — точно — п'ятсот тисяч один ват і дев'ять десятих! Ви хотіли дати мені випити?

— Будь ласка, — сказав я і налив йому коньяку, що його він приніс напередодні, — у мене вчора були ввімкнуті тільки світло, холодильник і телевізор. Може, ваш комп'ютер хибит?

— Він не міг схибити, він ніколи не помиляється, — скрикнув директор і понюхав стакан, — що це за пійло ви мені підсунули?

— Ось це, — сказав я і показав пляшку. — Мій лічильник крутить тільки до дев'яти тисяч дев'яносто дев'ятирічного, і знову перемикається на нуль, так що якби я навіть і витратив ваші кіловати, ви не змогли б цього довести. Та і навіщо вони мені?

— А я хіба знаю? — вигукнув він і, затиснувши носа, спорожнив свій стакан. — Так чи так, а кіловат не стало, і тепер мене, щоб покарати, переведуть на рюгенський¹ маяк. Як посуватесь пісня?

— Посуватесь, — сказав я.

— Он як! — вигукнув директор. — Ану, покажіть!

Він скочив, витяг з друкарської машинки аркуш і голосно прочитав:

Мов троянда розпащилась

Ця електростанція,

Відтепер їй не страшна

Ніяка інстанція!

Обличчя його побагровіло і він закричав:

— Але це ж добре! Інстанція — це вороги, так? А далі що за строфа?

Він прочитав:

Тріскотять електрони з іскрами,

Сяє в місті неоновий газ!

Ніч, світліше за тисячу блискавок,

Прийде завтра до нас!

— Чудово! — вигукнув він. — Такого я від вас навіть не сподівався! Через рік усі забудуть, що я покараний директор, усі знатимуть мене як директора, який наказав написати цю пісню, і я стану директором атомної електростанції!

Він відрахував на підлокітник крісла десять купюр по сто марок і сказав:

— Все. Два роки світло і газ безкоштовно я влаштую, а от ангурської кішки у мене саме немає. Між іншим, як на вашій канапі опинився цей чорний шовковий шарф?

— Мабуть його забула ваша подруга, вона була тут учора у справах пісні, — відповів я.

— Ах, так, — сказав директор. — Знаєте що, а візьміть замість ангурської кішки мою подругу. Мені все одно треба позбутися її, вона вчора подзвонила мені додому і до апарату, звичайно, підійшла дружина.

— Ви не хочете принаймні спитати вашу подругу, перш ніж дарувати її? — спитав я і зашарівся.

— Я не дарую, а сплачу нею рахунок замість ангурської кішки, — пробурчив директор, — а запитати в неї можете і ви, коли прийде по шарф. Вибачте, мені треба на підприємство.

Я пішов до кухні і розтovk u ступці розмарин, волошки та грецький майоран, щоб приготувати печень з яловичини. Об однадцятій з'явилася Маленька лілова туманність.

— Я бачу, ви в добром гуморі, — сказала вона. — Берете день?

— Охоче, — відповів я. — Але чому мій електричний годинник на стіні іде в зворотному напрямку, чорно-білий телевізор показує дивне кольорове зображення, а у директора електростанції зникло п'ятсот кіловат?

— Ну, — сказала Маленька лілова туманність, — якщо створюеш з небуття день, таке може трапитися.

Вона витягнулась у напрямку годинника, і він знов пішов уперед.

— Телевізор я залишу кольоровим, а то можу спалити, — провадила вона, — а ті кіловати поверну, якщо для вас це так важливо. Де ви хочете провести дарованій день?

— З подругою де-небудь на острові в південному морі, — сказав я. — До речі, звідки він у вас?

¹ Рюген — острів у Балтійському морі.

Маленька лілова туманність зосередилась і запитала:

— Будь ласка, як буде «всесвіт» у множині?

— Ніяк,— відповів я. — «Всесвіт» означає «весь світ», тому може бути тільки один всесвіт.

— Ми також так думали,— похмуро сказала Маленька лілова туманність. — Ваш всесвіт розширяється, так?

— Астрономи стверджують, що так, але я ніколи не розумів, куди він має розширюватись,— відказав я. — Може, все ж налити коняжку?

— Наш всесвіт зменшується,— промовила Маленька лілова туманність.

— То наш розширяється за рахунок вашого? — запитав я, налив коняжку у склянки і поставив одну до крісла для відвідувачів. Маленька лілова туманність розстелилась біля склянки, відпливла назад до крісла і стала блідо-зеленою. Склянка була порожня.

— Не знаю,— сказала вона.

— То ви не все знаєте? — здивувався я.

— Ради бога! — вигукнула Маленька лілова туманність. — Великі зелені туманності, вони хотіли знати все. Хіба я не маленька і не лілова?

— Саме зараз ви напрочуд зелені,— сказав я.

— Це від коняжку,— сказала Маленька лілова туманність і почала обертатися навколо самої себе, поки знов не стала ліловою. — Як ви не падаєте, коли п'єте його?

— Така вже в мене професія,— відповів я. — Так що ж було з великими зеленими туманностями?

— Через те, що вони хотіли все знати, вони росли і росли,— сказала Маленька лілова туманність. — І чим більшими вони ставали, тим більше виявлялося речей, про які вони нічого не знали. Врешті-решт вони стали такими великими, що навіть про себе не все знали, а коли перші з них стали завбільшки, як двісті ваших галактик, вони розвалилися.

— І з того часу ваш всесвіт зменшується? — запитав я.

— Не тільки це,— відповіла Маленька лілова туманність. — У деяких місцях час іде назад, тобто звільнюється.

— А ви збираєте і розподіляєте його у нас?

— Все одно ви — єдині розумні істоти у вашому всесвіті,— пояснила Маленька лілова туманність. — Але коли вам холодно, ви ж не збираєте тепло, що летить у просторі, а палите вугілля. Ми розпорощуємо зірки.

— І скільки днів дає одна зірка? — спитав я.

— Ви маєте на увазі, скільки зірок дають один день? — перепитала Маленька лілова туманність. — Я гадаю, пара сотень. До речі, день розраховано лише на одну особу, але ми втиснемо його між двадцять чотирма і нуль годинами так, що ваша подруга і не помітить вашої відсутності.

Я вилив свій коняжку назад у пляшку і сказав:

— Певне, у вас є ще якісь тут справи.

— Ви не хочете дня? — здивувалась Маленька лілова туманність.

— Ні, якщо для цього розпорощуються зірки,— сказав я. — Тоді ваш всесвіт скоріше буде зменшуватись, а наш — скоріше розширятись, і ми витрачатимемо більше часу і скоріше будемо старіти.

— Не думала, що поети такі церемонні,— сказала Маленька лілова туманність. — Адже зірки однаково вже розпилено. Часом не знаєте, коли ваш друг Баст-Зейдель приземляється в Китаї?

— Мабуть, години за дві,— відповів я. — Там якраз буде північ.

— Тоді на все добре,— сказала Маленька лілова туманність із саксонським акцентом, зробилася дуже тонкою і зникла.

О пів на третю прийшла з роботи Констанца. Ми їшли печеною з яловичини з червонокачанною капустою, запиваючи червоним вином.

— Маленька лілова туманність була? — спітала Констанца.

— Була,— відповів я,— але я не взяв день, тому що мені довелося б провести його без тебе.

— Ти занадто деликатний,— сказала Констанца, обнявши і поцілувавши мене. Цієї міті задзвонив телефон.

— Візьми трубку,— сказав я, ідучи до кухні за десертом.

Коли я повернувся, Констанца сиділа долі і сіпала себе за вухо.

— Дзвонив директор електростанції,— сказала вона. — Страшенно кричав. Він тільки повітирав якісь зниклі кіловати зі своїх книжок, а вони знову з'явилися.

— Я думав, він пожалкував, що подарував тебе сьогодні вранці мені замість ангорської кішки, — сказав я.

— Нечувано! — вигукнула Констанца. — Якби ще не було смородинового желе з ванільною підливою, я б відразу пішла від тебе. Прочитаемо телеграму?

— Я й не знав, що у скриньці лежить телеграма, — здивувався я.

— Її адресовано нам обом, — сказала Констанца. — Боюсь, якась неприємна звітка.

Вона витягла з кишени телеграму і заплющила очі, я обняв її, поцілував, і ми разом прочитали: «Спасибі за день. Щастя вам. Ваш Баст-Зейдель. Пекін, аеропорт».

З німецької переклав
Юрій СЛІВЕСТРОВ